

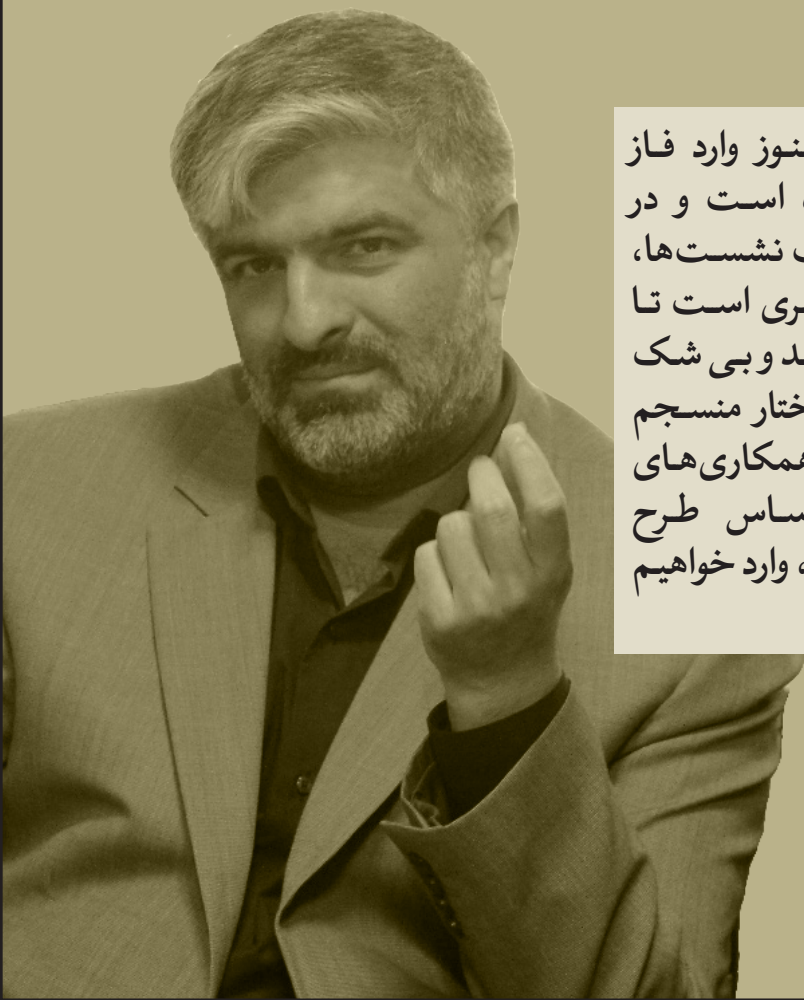
بررسی مزایا و دستاوردهای انتظاری طرح ایجاد باشگاه کشورهای تحریمه

در مصاحبه با دکتر محمد فرقانی؛
دبیر شورای سیاست گذاری باشگاه تحریمی ها

مصاحبه

طرح باشگاه تحریمی، هنوز وارد فاز همکاری اقتصادی نشده است و در حال حاضر، بیشتر در قالب نشست‌ها، جلسات و... در حال پیگیری است تا به یک ساختار منسجم برسد و بی شک بعد از این که به یک ساختار منسجم دست پیدا کردیم، به فاز همکاری‌های اقتصادی که پایه و اساس طرح باشگاه‌های تحریمی است، وارد خواهیم شد.

بود که یک شورای راهبردی، متشکل از نهادهای مختلف برای این قضیه تشکیل دادیم.

این شورای راهبردی تا به این لحظه، حدود ۱۴ جلسه برگزار کرده است. ما در فاز اول، با هدف اجماع مسئولین در داخل کشور و در فاز دوم، با هدف اجماع جهانی و سپس ساختار جهانی، کار را در دست گرفتیم و شروع به سیاست‌گذاری کردیم. از مهرماه سال ۱۴۰۱ بود که مذاکرات خارجی ما شروع شد که تا قبل از آن، فضای داخل را توجیه می‌کردیم. شورای راهبردی تشکیل شده، مهر، آبان و آذر سال ۱۴۰۱، سفرای ۶ کشور را به وزارت خارجه دعوت کرد و به ریاست آقای متکی، جلساتی با آن‌ها گذاشتیم.

فلسفه انتخاب این ۶ کشور، این بود که تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری بین ۲۵ کشور تحریمی، سخت است اما جمع‌بندی آن، این شد که برای این ساختار جهانی، هیئت مؤسسی تشکیل بشود که ۶ کشور به‌عنوان هیئت مؤسس انتخاب شدند که کشور روسیه، کشور بلاروس را معرفی کرد که با اضافه شدن بلاروس، ۷ کشور شدیم. این ۷ کشور، چین، روسیه، سوریه، بلاروس، ونزوئلا، کوبا و ایران است.

در این سال‌ها، اتفاقات خیلی خوبی افتاد، آقای امیر عبداللهیان دو بار با آقای لاوروف صحبت کردند. آقای لاوروف نیز دو بار بر این موضوع، تأکید کردند و از آن استقبال نمودند حتی ایشان، در دو سال گذشته، مصاحبه مطبوعاتی مفصلی راجع به باشگاه تحریمی‌ها داشتند که کار را تبیین کردند. وزیر خارجه ونزوئلا، نامه‌ای مکتوب به

ایده باشگاه تحریمی از کجا شکل گرفته است و تا کجا پیش رفته است؟

برای اولین بار، بهمن‌ماه سال ۱۳۹۲ بود که این طرح را به مرکز تحقیقات استراتژی دولت ارائه کردم و بدیهی بود که از طرح ارائه داده شده، استقبال نشود. در واقع، در آن زمان، فضای بین‌الملل نیز آماده پیاده کردن این طرح نبود اما با در نظر گرفتن این موضوع که تحریم‌ها هرگز حذف نخواهد شد و نمی‌توان به اجرای برجام امید داشت، طرح باشگاه تحریمی‌ها، بر اساس اجماع کشورهای تحریم شده را طراحی و پیگیری کردیم.

سال ۱۳۹۵-۱۳۹۶ در بحران کریمه، تحریم‌های روسیه شکل گرفت. از همان زمان بود که ما کار را به‌صورت جدی آغاز کردیم؛ به این علت که بستر جهانی فراهم شده بود و کشور روسیه به‌عنوان یکی از ابرقدرت‌های عرصه بین‌الملل، تحریم شده بود و می‌توانست در تشکیل این باشگاه کمک کند. قبل از آن، احتمال موفقیت پایین بود ولی این قضیه را همان زمان طراحی کرده بودیم. بعد از اینکه کشور روسیه تحریم شد، با مسئولین کشور، جلسات گوناگونی در حوزه‌ها و نهادهای مختلف برگزار شد. تقریباً با حدود ۷۰ نفر از مقامات و مسئولین کشور، جلسات خصوصی برگزار کردیم و کار را برای آن‌ها توجیه کردیم و توضیح دادیم. شهریورماه سال ۱۳۹۷، در سفری که پوتین به کشور ایران داشت، حضرت آقا به ایشان فرمودند که تحریم، نقطه مشترک خوبی برای گسترش همکاری‌ها است. پوتین نیز از این موضوع استقبال کرد و فروردین‌ماه سال ۱۳۹۸

این سه طرح به صورت موازی و هم‌زمان، در حال پیش رفتن است و تداخل جغرافیایی، موضوعی و ماهیتی ندارد اما موضوعی که در طرح باشگاه تحریمی‌ها وجود دارد، این است که همه کشورهای که در آن هستند، به اندازه یکسانی تحریم نشده‌اند. در حال حاضر، بیشترین تحریم برای کشور روسیه است، با سابقه‌ترین کشور در تحریم، کوبا است اما بیشترین تحریم قبل از روسیه، بر روی کشور ایران اعمال شده بود که در حال حاضر، کشور ایران، مقام دوم را دارد. کشورهای ایران و کوبا کشورهای هستندی هستند که همه دولت آن‌ها به طور کامل تحریم هستند و بقیه کشورهای کم‌ویش، کمتر تحریم هستند اما در هر حال، ۲۵ کشور وجود دارند که حرکت یک‌جانبه و ظالمانه آمریکا (ابزار تحریم)، بر روی آن‌ها اعمال شده است و زخمی شده‌اند.

وزیر خارجه ایران داد که کار را آغاز کنیم. در آخر باید بگویم که از این طرح، استقبال جهانی شد. اشاره داشتید که مسئولین کشور ما و برخی کشورهای تحریم شده، با شما همکاری داشته‌اند؟ کدام کشورها، بیشترین جدیت را برای عملی کردن این طرح، نشان دادند؟

ما از همان زمانی که طرح باشگاه تحریمی‌ها را طرح‌ریزی کردیم، اساس کار ما تنها کشورهای تحریم شده نبودند؛ به این معنی که ما می‌خواستیم کار با محوریت اقتصاد و منافی که تعریف می‌شود، به جایی برسد که کشورهای هم که تحریم نشده‌اند ولی مخالف فرهنگ استکباری تحریم هستند، به جمع ما اضافه بشوند و یک هژمونی جدیدی (با محوریت و یا دست کم یکی از ستون‌های اصلی آن که ایران باشد) شکل بگیرد.

آیا باشگاه تحریمی، با طرح‌های دیگر دولت تداخل ندارد؟

در حال حاضر، چند طرح به صورت موازی در حال انجام شدن است. یکی از آن‌ها، بحث سیاست همسایگی است که این ۶۰۰ میلیون نفر جمعیت ۱۵ کشور همسایه به عنوان بازار هدف بالقوه ایران تعریف شود. طرح دوم، بحث برجام است که مذاکره با کشورهای است که ما را تحریم کرده‌اند تا تعداد و اثر تحریم‌ها را کمتر کنند. طرح سوم، بحث باشگاه تحریمی‌ها است، با کشورهای است که تحریم شده‌اند؛ به عبارتی، برجام، مذاکره با کشورهای تحریم‌کننده است و باشگاه تحریمی‌ها هم مذاکره با کشورهای تحریم‌شونده است.

اجرائی شدن، به مجمع تشخیص مصلحت نظام انتقال یافت اما به هر حال دولت که عوض شد، فضای کار فراهم شد. ما وزیر خارجه کنونی، آقای امیر عبداللهیان را قبل از این دولت، در جلسه‌ای ملاقات کردیم و با ایشان صحبت‌هایی در این زمینه داشتیم و ایشان پای کار بودند. به محض اینکه آقای امیر عبداللهیان، وزیر شدند با ایشان جلسه‌ای گذاشتیم و با جدیت پای کار آمدند، حمایت کردند، نماینده ویژه به صورت مکتوب در این شورا معرفی کردند و کار شروع شد.

عرض کردم که مهر ماه، سفرای این ۷ کشور را دعوت کردیم و جلسات مفصلی گذاشتیم. اصل کار و طرح را به آن‌ها توضیح دادیم. پیش‌نویسی از طرح باشگاه تحریمی‌ها با محوریت فعالیت‌های آتی را که در دو صفحه تهیه کرده بودیم را در اختیار آن‌ها قرار دادیم که آن‌ها به پایتختشان (مراجع بالادستی) گزارش کنند و پاسخ‌های خود را بدهند. استقبال از این طرح، توسط این کشورها خیلی خوب بود اما منظور من از این حرف این است که شاید سرعت ما در عرصه بین‌الملل بیشتر از فضای داخل باشد. به زودی، جلسه‌ای با حضور ۷ کشور (سفرای ۶ کشور به انضمام ایران) خواهیم داشت که کار، رسانه‌ای بشود و سوت آغاز بازی آنجا است. این طرح چه آسیب‌ها و موانع جدی در پیش خواهد داشت؟

آسیب با موانع متفاوت است، موانع قابل بیان و برداشت هستند. در واقع، تا به اینجای کار، ما آسیبی نداشته‌ایم ولی در آینده، یکی از آسیب‌هایی که می‌تواند به کار لطمه بزند، لحظه‌ای است که

کدام کشورهای تحریمی در همکاری با این طرح، پیشرو بوده‌اند؟

اگر منظور شما از همکاری، بحث‌های اقتصادی در حوزه مربوط به تحریم و کارهای غیرتحریمی است که در حال حاضر هم فعالیت‌های اقتصادی همچنان با کشورهای مختلف و کشورهای تحریمی مانند نروژ و نژوئلا در حال انجام شدن است اما در قضیه باشگاه تحریم‌ها، اصرار شورای راهبردی این است که حتماً به یک ساختاری برسد و در آنجا فعالیت‌های اقتصادی انجام بشود؛ بنابراین تا قبل از آن، کاملاً فعالیت‌ها باید به صورت سیاسی پیش برود، کارها باید در سطح حاکمیت‌ها و حکومت‌ها انجام بشود که دولت‌ها و کشورها باید نقش داشته باشند اما در حال حاضر، به صورت جدی، فعالیت اقتصادی شروع نشده است.

ارزیابی شما از روند طرح، قابل قبول است؟

روند حرکت، مقداری کند است و دلیل اصلی آن هم مسئولین داخلی هستند. تا قبل از این دولت، با اینکه تهدیدات حاکمیتی بر روی این طرح بود ولی آقای روحانی گفته بودند که هیچ بخشی از دولت، با این طرح همکاری نکند. ما سال ۱۳۹۸، در جلسه‌ای که با آقای شمخانی داشتیم، ایشان به عنوان نماینده حضرت آقا در شورا، بسیار از این قضیه استقبال کردند و اشاره کردند که برای این امر، دپارتمان خواهیم زد و جلسه ما را در بخش مختلف خبری پخش کردند ولی هفته بعد از آن، این طرح توسط آقای روحانی و تو شد.

بر اساس همان فرمان، آقای ظریف نیز جلسه‌ای که با ما داشتند را کنسل کردند و این طرح برای

کشور هستند که توانسته‌اند تحریم‌ها را دور بزنند و کم‌وبیش رونق اقتصادی‌شان را داشته باشند. بیشتر کشورها واقعاً از پا افتاده‌اند، درمانده شده‌اند و اوضاع اقتصادی اسفناکی دارند.

خارج از فضای گفتمانی و رسانه‌ای، به معنای واقعی کلمه، آیا این کار قابل انجام و عملیاتی شدن است یا خیر؟

بی شک قابلیت عملیاتی شدن دارد. حضرت آقا هم با جلسه‌ای که با بلاروس داشتند، به این نکته اشاره کردند و پیش از آن هم ایشان این دستور را داده بودند. در جلسه با رئیس‌جمهور بلاروس (آقای لوکاشنکو)، آشکارا اعلام کردند که باید یک کار مشترک جهانی در مورد تحریم‌ها انجام بگیرد و این کار شدنی است و ما هم باتوجه به

کشور آمریکا با تهدید بیشتر کردن شدت تحریم‌ها، کشورهای دیگر را بترساند که به این جمع، اضافه نشوند اما فلسفه باشگاه تحریمی‌ها هم از همان ابتدا همین بود که بازی تحریم را برای کشور آمریکا، یک بازی دو سر باخت بکنند و به عبارتی، ابزار تحریم را از چرخه کار خارج کنند؛ به‌گونه‌ای که اگر آمریکا، کشوری را تحریم کند، آن کشور تحریم شده، به این باشگاه دعوت می‌شود و این باشگاه بزرگ‌تر می‌شود و اگر تحریم نکند، از ایدئولوژی‌های خودش عقب‌نشینی کرده است.

ولی در کل، این آسیب وجود دارد که تحریم‌های خیلی شدیدتر و بیشتری را به کشورها اعمال کند و همه کشورها مانند ایران و روسیه، کشورهایی نیستند که بتوانند روی پای خودشان بایستند. در حال حاضر، از ۲۵ کشوری که تحریم شده‌اند، ۲-۳

بر روی این قضیه تأکید کرده‌اند که این نگاه ما تا به این لحظه نبوده است.

در واقع، در گام اول انقلاب و در چهل سال گذشته، کشور ایران عمق استراتژیک خودش را افزایش داده است که برای مثال می‌بینیم که کشورهای پاکستان، عراق و سوریه، عمق استراتژیک ایران شده است و کشور ایران به نوعی مرزهای خودش را باز کرده است اما تا به این لحظه، کشور ایران، عمق استراتژیک کشورهای مخالف آمریکا نشده است. عمق استراتژیک، به معنی این است که کشور ایران، تکیه‌گاه کشورهای مخالف آمریکا بشود. در این قضیه هم ما امیدوار هستیم که این رویکرد پایه، اتفاق بیفتد که کشور ایران، عمق استراتژیک کشورهای مخالف آمریکا شود. در حال حاضر که این مسئله به‌عنوان رویکرد پایه و محوری انتخاب شده است، بقیه کارکردها باید معطوف به این کارکرد باشند؛ به عبارتی، هر حرکتی که به این کارکرد، کمک اساسی نکند و حتی کمی به تحقق این کارکرد کمک نکند، اساساً در این طرح نمی‌تواند جایی داشته باشد. درست است که یکی از کارکردهای اصلی این قضیه، محور اقتصادی است ولی همین کارکرد اقتصادی هم می‌تواند به کارکرد محوری ای که ایران به واسطه اقتصاد پویایی که می‌تواند برای کشورهای تحریم شده فراهم بکند، کمک کند تا عمق استراتژیک آن‌ها بشود. کشورها در حوزه‌های متفاوت، تحریم شده‌اند. طرح باشگاه تحریمی‌ها بر خنثی‌سازی کدام یک از حوزه‌های تحریمی می‌تواند مؤثر باشد؟

استقبال کشورها، اجرایی شدن این کار را اصلاً دوراز ذهن نمی‌بینیم.

در صحبت‌های خود اشاره کردید که یکی از آسیب‌های این طرح، عقب‌نشینی کشورهای تحریمی از تحریم‌های بیشتر از سوی آمریکا است، به نظر شما این ترس سبب نمی‌شود که طرح باشگاه‌های تحریمی فقط در حد طرح غیر عملی باقی بماند؟

همة تمرکز این باشگاه روی بحث محور اقتصادی است که بتواند منافع و عوایدی را تعریف کند که برای کشورها جذابیت داشته باشد و این اجماع جهانی تنها یک اجماع سیاسی برای بیانیه دادن و محکوم کردن آمریکا در رسانه‌ها نیست، یک کار عملیاتی و اقتصادی است که باید همه، مزة همکاری با این باشگاه را بچشند؛ به عبارتی همه باید منافع را ببینند.

پس بی شک طرح باشگاه تحریمی‌ها باید خروجی‌هایی داشته باشد، به نظر شما چه خروجی‌هایی را از این طرح می‌توان شاهد بود؟ در طراحی استراتژیک، هر طرحی که طرح‌ریزی می‌شود، یک کارکرد (هدف از خلقت) پایه و محوری دارد و هر طرحی، کارکردهای گوناگونی دارد. کارکرد اصلی، کارکرد پایه و محوری طرح باشگاه تحریمی‌ها، این است که کشور ایران، عمق استراتژیک کشورهای مخالف آمریکا بشود. این بحث، بسیار بحث جدیدی است که اساتید علوم سیاسی دانشگاه‌ها و مقامات ارشد سیاسی

چرخه اقتصاد، هفت عدد مؤلفه دارد که مهم‌ترین آن در عصر حاضر، بحث بازار است.

منظورتان تحریم‌های مالی است؟ بله! تحریم‌های مالی یا حتی بحث‌های راجع به دلار و... به این مسئله کمک می‌کند که ما از بازار محروم بشویم. ما اگر مشکل اقتصادی ایران را عدم رونق تولید بدانیم، در مشکل رونق تولید، مسئله اصلی، بازار است و بازار داخل به هیچ‌عنوان، کفاف تولید انبوه و تولید پایدار و ماندگار را نمی‌دهد و باید بازارهای بین‌المللی در اختیار تولید باشد؛ در واقع، کشور چین هم به‌واسطه همین بازار است که اقتصاد پویایی دارد.

متأسفانه، تحریم‌ها سبب شده است که کشور ایران این بازار بین‌المللی را از دست بدهد و وقتی ما بازار بزرگی نداشته باشیم، بنابراین باید به سمت بنگاه‌های زودبازده برویم که اساساً توان تبلیغات، تولید و حتی تولیدات باکیفیت و فراوان را ندارند و با این شرایط، داشتن اقتصادی پایا و مانا، اساساً اشتباه است.

آیا این طرح باشگاه تحریمی‌ها، می‌تواند نقطه عطف کانون تغییر نظم نوین جهانی باشد؟

بی شک می‌تواند نقطه عطف باشد. در حال حاضر، در جهان، حدود پنجاه مجمع بین‌المللی در گروه‌های مختلف از ۳ کشور تا برای مثال ۱۲۰ کشور، اجلاس عدم تعهد تشکیل شده است که کمار لز ۱۰٪ لز آنها در فضای ضداستکباری و ضدآمریکایی مانند بریکس است اما وقتی به اجلاس یا جنبش عدم تعهد نگاه می‌کنیم که حدود ۱۲۰ کشور در آن عضو است و با همین

فلسفه تشکیل شده است، می‌بینیم که این جنبش هیچ‌وقت نتوانست نظم نوین جهانی را پدید بیاورد. دلیل اصلی آن هم این بود که هیچ‌وقت این جنبش تبدیل به ساختار نشد و در حد یک دبیرخانه با بیانیه‌های مختلف باقی ماند.

شما برای اینکه یک کولونی را تبدیل به هژمونی بکنید، باید یک ساختار تعریف کنید و آن ساختار تعریف شده، کار و فعالیت کند، همچنین محورهای مختلف اقتصادی، فرهنگی، سیاسی در آن تعریف بشود. مثل کاری که در سازمان ملل صورت گرفته است؛ یعنی کشور آمریکا بعد از اینکه توانست مقبولیت خودش را در سازمان ملل در قضیه جنگ جهانی جا بیندازد، جامعه مللی که از جنگ جهانی اول تشکیل شده بود را به سازمان ملل تبدیل کرد و یک ساختار تعریف کرد و نظم نوین جهانی را به نفع خودش تغییر داد.

پس نتیجه می‌گیریم که می‌تواند تأثیرگذار باشد اما ما می‌خواهیم بدانیم که برای مثال در حوزه اقتصاد، در کدام منطقه می‌تواند بیشترین تأثیرات را داشته باشد؟

اعضای این باشگاه، مربوط به یک منطقه یا قاره خاص نیست. دو کشور از آفریقا، چند کشور از آمریکای لاتین و چندین کشور از آسیا هستند که کاملاً گستره جهانی را دربردارد.